

türkiye elektroteknik ve elektronik sanayiinin aet ile ilişkili sorunları

ülkemizin içinde bulunduğu bağımlılık ilişkileri konusunda TMMB'os sürdürülen çalışmalar çerçevesinde, Avrupa Efcononük Topluluğu'nun bu açıdan incelenmesi amacıyla Odamız tarafından hazırlanan görüşü aşağıda veriyoruz.

Tebliğde, 1973 Ankara Antlaşmasıyla girmeyi kabul ettiğimiz hazırlık ve geçiş dönemlerinden sonra 1995 yılında tam üyesi sayılacağımız Avrupa Ekonomik Topluluğunun (AET), Türkiye ile ekonomik ilişkileri,

1. Ülkemizin elektroteknik sanayii açısından,
2. Ülkemizin elektronik sanayii açısından,

değerlendirilmiştir.

Birinci bölümde, elektrik enerjisi talebi ve elektromekanik mal ihtiyacı projeksiyonları; ikinci bölümde, elektronik sanayii içinde teknoloji, tüketim cihazları sanayii ve profesyonel cihazlar sanayii incelenerek, her iki sektörün bugünkü ve gelecekteki boyutları genel çizgiler riyle tanımlanmıştır.

Birinci bölümde geçen sayısal büyüklükler, Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı ile TEK Elektroteknik' Sanayi Etüdü ve İştirakler Dairesinin 1974 yılı 1 no'lu raporundan alınmış; ikinci bölümün hazırlanmasında yararlanılan kaynaklar ise ayrıca belirtilmiştir.

1. ELEKTROTEKNİK SANAYİİ SORUNLARI

1.1. ENERJİ ÜRETİMİ

Gerçek anlamda kalkınmanın ya da Türkiye gibi az gelişmiş ülkelerdeki "ekonomik büyüme" tercihinin dayalı ekonomilerin, giderek artan ölçülerde elektrik enerjisi üretimine ihtiyaç duyduğu bir gerçektir. Bu nedenle, elektroteknik sanayiinin geleceği incelenirken, mevcut koşullarla bağımlı da olsa, beşinci beş yıllık plan dönemini de kapsayan enerji üretim programlaması esas alınmıştır.

DPT Enerji Özel İhtisas Komisyonunun 1971 raporunda, kalkınma hızı % 7,5 , endüstriyel üretim artışı ise % 12 varsayılarak 1987 yılında sisteme girecek santral kurulu güçlerin toplamı 10726 MW olarak saptanmıştır. Türkiye Elektrik Kurumunca 1974-1987 dönemi için çıkarılan projeksiyonlarda, bu sayı 11056 MW'dır. Bu değerler mevcut kurulu güç dışında enterekte şebekeye mutlaka girmesi gereken yeni generatör gücünü göstermektedir. Bu da 1974 yılındaki generatör gücünün 3,5 katıdır.

Kapasite artırımının 1977 yılındaki değerinin 1949 MW, 1982 yılındaki değerinin 5506 MW ve 1987

yılındaki değerinin ise 11056 MW'a ulaşacağını gözönüne alırsak, enerji talebini karşılayacak kaynakların donanımı iletim, dağıtım ve tüketim için gerekli elektromekanik mal hacminin de geometrik bir biçimde artacağını söyleyebiliriz.

1.2. ELEKTRİK MAKİNELERİ SANAYİİNİN GENEL DURUMU

Elektrik makineleri ve gereçleri sanayii, ülkemizde tüketime dönük olanları hariç gelişmemiş durumdadır. Yüksek gerilim (154 kV ve yukarısı) salt cihazları, generatörler, büyük güç trafoları, kollektörlü makineler ve doğru akım motorları yapılamamaktadır. Güç trafolarında 25 MVA güç ve 154 kV gerilim değerleri aşılamamıştır. Sanayide kullanılan çevirici makinelerden yalnız sınıp kafesli asenkron motorlar yapılabilmiş, bu alanda ulaşılan sınır 60 BG'nde kalmıştır.

Elektrik enerjisi üretilen kaynakların donanımı için gerekli ağır ekipman içerisinde generatörlerin yanısıra buhar kazanı, buhar türbini ve hidrolik türbin yapımı da yoktur.

Ülkemizin elektroteknik sanayiini oluşturan kuruluşları 4 ana gruba ayırmak mümkündür.

a) Birinci grupta yer alanlar ge-

nellikle basit atölyelerdir. Sermayesi düşük, teknolojik olanakları çok sınırlı olan bu atölyelerin endüstriyel niteliği yoktur.

b) İkinci gruba girenler, sermayesi özel sektör tarafından sağlanmış anonim ortaklıklardır. Bu kuruluşlar bir ölçüde endüstriyel nitelik taşımakla birlikte nominal sermayeleri 40-50 milyon TL dolayındadır ve bir bölümü yabancı sermayeyle ortaktır. Tüketim malları, dayanıklı tüketim malları ve hafif yatırım malları üretirler. Teknoloji geliştirme olanağına sahip değillerdir.

c) Bu grupta, sermayesinin bir bölümü yerli ve yabancı özel sektöre, geri kalanı kamu sektörüne ait anonim ortaklıklar bulunmaktadır. Yatırım malı niteliğinde hafif ve orta ağırlıktaki elektromekanik makine ve araç üretirler. Yabancı patent

gerece ihtiyaç duyulacağı; her yıl kullanılan toplam mal değeri, aynı yıl içinde elektrik enerjisi üretimindeki artışa bölünerek bulunur. Böylece 1 kWh daha fazla enerji üretimi ve tüketimi için kullanılacak malın ampirik değeri belirlenir. İstatistik verileri incelendiğinde, kalkınmış

ülkelerde bu değer 0,39-0,70 dolar arasında değiştiği görülmektedir. Yaklaşık bir hesaplama yapabilmek amacıyla bu ölçütün, Türkiye için taban değeri 0,4 dolar (5,6 TL) tavan değeri 0,5 dolar (7,0 TL) alınması uygun görülmüştür.

Her yılın enerji artış miktarları yukarıdaki marjinal değerlerle çarpıldığında, o yıl içinde kullanılacak toplam elektroteknik mal değeri bulunur. Beşer yıllık dönemlerin sonu şu sayılarla belirlenmektedir:

ması, sanayimizin yapısından ötürü kaçınılmaz bir zorunluluk haline gelecektir.

Öte yandan santrallerin yapımında gerek duyulan dış finansman sorunu da aynı biçimde önem kazanmaktadır. 1973 yılı kurulu gücü 3000 MW dolayındaki santrallerin çoğu son 20 yıl içinde inşa edilmiş olup, resmi kayıtlara göre 750 milyon dolar tutarında dış kredi kullanılmıştır. 1987 yılına kadar kurulu gücün 3,5 katına çıkması öngörüldüğüne göre, milyarlarca dolarlık yabancı finansman aranacak demektir.

Enerjinin güvenilir ve düzenli bir biçimde sağlanması, her yıl yeni santrallerin hizmete girmesini gerekli kılmaktadır. Ampirik bir kural uyarınca, bir ülkede inşa halindeki santrallerin toplam kurulu gücü, işleyen santrallerin toplam kurulu gücünün % 50'sinden az olmamalıdır. 15 yıllık bir perspektif içinde 1977'de 2000 MW, 1982'de 4000 MW, 1987'de 7000 MW'lık santrallerin bu tarihlerdeki kurulu güce ek olarak inşa halinde olması gerekecektir. Bu durumun yabancı finansman ihtiyacını astronomik düzeye çıkaracağı açıktır. Yalnızca 1200 MW'lık Elbistan projesinin, linyit yataklarının geliştirilmesini dahil 500 milyon dolarlık dış finansmanı gerektirmesi, gelecekteki sorunların büyüklüğü hakkında bir fikir verebilir.

1.4. AET ve ELEKTROTEKNİK SANAYİNİN GELECEĞİ

Elektromekanik makine ve gereçlerinin nitel ve nicel boyutları, ayrıntılara inmeden de, ülkemizde bu alandaki sanayileşmenin güçsüzlüğünü belirtecek açıktır. Elektrik enerjisi üretim ve tüketimi için ithal zorunda bulunulan yüksek makine ve gereç hacmi ile, santral inşası ve kaynak geliştirilmesinin gerektirdiği dış finansman ihtiyacı, yalnız elektroteknik sanayiini değil, tüm sanayi sektörlerini de en azından yurtiçi ihtiyacı karşılayacak düzeye bir an önce varmaya zorlamaktadır. Oysa üretim aracı üreten sanayileşme aşamasına varamamış Türkiye'nin bugünkü yapısal koşullarına bağlı olarak, bu sektör de tüketim yöneltik bir karakter kazanmış, çokluk montaja dayalı orta ağırlıktaki elektromekanik mal üretiminin sınırlarında

Yıllar	Yıl içindeki artış (10 ⁹ kWh)	İhtiyaç Taban (10 ⁹ TL)	Tavan (10 ⁹ TL)
1977	2320	13,0	16,2
1982	3990	22,3	27,9
1987	6460	36,2	45,2

ve lisansla çalışan bu kuruluşlar da ekonomik kapasiteye sahip olmadıklarından, ikinci grup takiler gibi teknoloji geliştirme olanaklarından yoksundurlar.

d) Sermayesinin tamamı devlete ait olan kuruluşlar da dördüncü grubu oluşturmaktadır. Tek fazlı sayaç yapan MKE kurumunun Marmak'taki fabrikası ve Eskişehir lokomotif fabrikası başlıca örneklerdir. Yapım programları sınırlıdır, yapım çalışmaları yabancı know-how ile yürütülmektedir. Teknoloji geliştirecek olanakları yoktur.

Görüldüğü gibi elektroteknik mal üretimi nitel ve nicel yönden çok düşük düzeylerde kalmış, bu alandaki sanayi sektörü genellikle tüketim malı üreten bir kimlik kazanmıştır.

1.3. ELEKTROMEKANİK MAL İHTİYACI

Elektromekanik makine ve gereç ihtiyacının, enerji üretimi paralelinde geometrik olarak, arttığını söylemiştik.

Elektrik enerjisi üretimi, iletimi, dağıtımı ve tüketimi için ne kadar elektromekanik makine ve

Ortalama sayılar arandığında üçüncü plan döneminde her yıl 15 milyar TL ; dördüncü plan döneminde 25 milyar TL ; beşinci plan döneminde de 40 milyar TL değerleri bulunmaktadır. Bu sayılar yatırım malı niteliğindeki elektromekanik makine ve elektronik aygıt ile dayanıklı tüketim malı değerlerinden oluşmaktadır.

Yukarıdaki değerler üretilmesi gerekli makine, araç, gereç ve aygıtın toplam hacmini göstermektedir. Oysa ülkemizde ihtiyaçların karşılanması -projeksiyonlardaki gerçek yatırım hacminin altında da olsa- çok büyük ölçüde ithalata dayanmaktadır. Örneğin 1972 yılında ithal edilen toplam elektromekanik mal değeri 1,5 milyar liradır (aynı yıl yurtiçi elektromekanik makine ve gereç başka komple makine üniteleri içinde olduğundan, gerçek ithalatın değeri yukarıdaki sayıdan büyüktür. Ayrıca ağır ekipman değerleri ithalatın büyük dilimlerini oluşturur. Elektrik makineleri ve şebeke aygıtları değerinin toplam elektroteknik mal ithal değerine oranı 1972'de % 50'dir. Özellikle yatırım malı ihtiyacının önümüzdeki dönemlerde giderek daha da büyük ölçüde ithalatla karşılan-

kalmıştır. Birçok üretim dalında, özellikle ağır ekipman yapımında ise üretime hiç başlanmamıştır. Kısaca ülkemiz enerji üretimi ile sanayileşme ilişkisi açısından kısır döngü içindedir.

Bu koşullar altında güçsüz elektroteknik sanayiinin de, AET ülkelerinin entegrasyon amacına uygun olarak, üye Avrupa ülkelerinin istekleri yönünde ve ülkemiz aleyhine hiç bir engelle karşılaşmadan biçimlendirileceği açıktır.

2. ELEKTRONİK SANAYİİNDE SORUNLARI

2.1. ELEKTRONİK SANAYİİNDE TEKNOLOJİ

Teknolojik aşamaların, elektronik sanayiinde ne kadar büyük bir yeri olduğu herkesçe onaylanan bir gerçektir.

Çağımızda çeşitli elektronik devrelerin tasarımı için başka özel elektronik araçlar, örneğin bilgisayarlar kullanılmaktadır. Her türlü elektronik üretim tasarımı kuruluşların, özel araştırma-geliştirme bölümlerinde büyük mali olanaklar isteyen çalışmalar yürütülmektedir.

Yurdumuzda imal edilen radyo ve televizyonların büyük çoğunluğu yabancılar tarafından tasarlanmaktadır, geliştirilmektedir. Üniversitelerimizde elektronik sanayiimizin sorunlarına çözüm arayan araştırmalar ise ayrı bir inceleme konusu olabilecek çeşitli nedenlerle yapılmamaktadır.

Yalnızca Philips firmasında 900'ü akademik unvanlara sahip 4000 kişinin araştırma-geliştirme ile görevli olduğu düşünülürse AET içinde Türkiye elektronik sanayiinin teknolojik açıdan rekabet koşulları ortaya çıkar.(1)

Yurdumuzda bazı çevreler, yabancı yatırımlarla ileri teknoloji elde ettiğimizi öne sürerler. Bu açıdan bakılınca, AET ülkeleri ile ilişkilerimiz sıkılaştıkça, teknolojinin ilerleyeceği söylenebilir. Genel olarak da doğru olmayan bu sav, özel olarak elektronik endüstrisi için hiç geçerli değildir. Prof. Bulutluoğlu'nun açıkladığı gibi bir ürün yeni piyasaya çıktığında imal eden firma imalat teknolojisini, an-

cak dolaysız yatırım yaparak bir başka ülkeye götürür. Daha yumuşak şartlarla, örneğin lisans vererek teknolojinin aktarılması için bile ürünün teknolojisinin çok yaygın olması, birçok firmanın bu ürünü imal etmesi gerekir.(2)

Elektronik sanayiimizde her ülkede birçok firma tarafından imal edilen radyo, televizyon gibi araçların lisansla imal edilebilmesi, ama endüstrimize temel olabilecek yatırım elektroniginde bu yola gidilememesi de bunu kanıtlar. AET içinde de bu temel kural değişmeyecek ve gereksindiğimiz yeni teknoloji gelmeyecektir. Yabancı ülkelerden ya eski teknoloji gelecek, tüketim teknolojisi gelecek, ya da tümüyle yabancı yatırıma dayanan, ucuz emeğimizi sövmek amacıyla gelen bir teknoloji gözlenecektir.

2.2. ELEKTRONİK SANAYİİNDE FİRMA BÜYÜKLÜĞÜ

Dünya ölçüsünde ya da teker teker ülkeler ölçüsünde en büyük firmalara bakarsak ilk sıraları petrol, otomobil, kimya ve elektronik firmalarının aldığını görürüz.

Örneğin dünya ölçüsündeki bir sıralamada General Electric beşinci (9,4 milyar dolar yıllık satış), IBM altıncı (8,3 milyar dolar yıllık satış) sırayı alıyor. (3) Federal Almanya içinde ise Siemens üçüncü (15,147 milyar DM yıllık ciro), AEG Telefunken dokuzuncu (10,048 milyar DM yıllık ciro) oluyordu.(4)

AET Kaynaklı Siemens, Philips, AEG-Telefunken gibi büyük firmalarla rekabet olanağı düşünülecek yerli bir yatırım yoktur. Kendi sektöründe Türkiye'de önde gelen Arçelik firması bile Philips'in yıllık cirosunun ancak % 1'ine ulaşmaktadır.(5)

Bu dev firmalar yanında AET ülkeleri içinde artan ABD yatırımları da Avrupa'daki elektronik firmalarını kendilerine bağlamakta, küçük firmalara rekabet olanağı tanımamaktadır.

Avrupa Komisyonu Başkanı Jean Rey'in 1969 yılında Westinghouse'ın yatırımına şiddetle karşı çıkması (6) bu durumun Avrupa sanayi toplumlarındaki tepkisini göstermektedir.

Yurdumuzda önde gelen 11 elektronik imalat firmasının toplam

özsermayelerinin 276 milyon TL, yıllık cirolarının 310 milyon TL olduğunu (7), 74 milyon TL ile alıcı-vericiler, kuranportör cihazları üretimi için firmalar kurulduğunu (8) düşünürsek gümrük duvarları olmadan bu sektörü nasıl bir sonun beklediği kolayca anlaşılabilir.

2.3. ELEKTRONİK ÜRETİMDE YAN SANAYİ

Sağlıklı bir elektronik sanayiinin kurulması genel sanayileşmemiz açısından önemli olduğu gibi, elektronik üretim için de yan sanayi çok gereklidir.

Tüketim elektroniği alanında metal, tahta ve plastik parçaların çok kullanılması yanında, profesyonel cihazlar imalinde optik, tıp, nükleer fizik gibi birçok bilim ve teknolojilerle karşılıklı etkileşimi düşünmeliyiz.

Yurdumuzda kurulu elektronik endüstrisinin birçok kez en basit birtakım parçaları, kabloları, vidaları, düğmeleri bile yan sanayiden elde edemediğini, ithal etmek zorunda kaldığını belirtmeliyiz.

2.4. DEVRE ELEMANLARI YAPIMI

Türkiye'de kondansatör konusunda henüz kesin piyasaya aksetmiş, kayda değer bir imalat yoksa da bazı üretim çabaları gözleniyor. Diğer devre elemanlarının, dirençlerin, yarı iletkenlerin yapımı konusunda ise hiç bir çaba gösterilmemektedir.

AET ülkelerinde, bazı tümleşik devrelerin büyük ABD firmalarına ısrarlanmasına karşılık, genel olarak ünlü firmaların kendi yaptıkları devre elemanlarını kullanmakta oldukları, bazı ülkelerin ise özellikle devre elemanları yapımında uzmanlaştıkları bilinmektedir.

2.5. ELEKTRONİK EĞİTİMİMİZ

Yurdumuzdaki elektronik eğitiminin alt basamağı sanat okullarımızın elektronik bölümleridir. Türkiye'de mühendislik hizmetlerinin hemen her dalında gözlenen mühendisliği eğitimi görmüş kişilerin sayıca ve nite-

likçe yetersizliği (9) elektronik sanayiinde en belirgin durumuyla gözlenmektedir.

üniversite ve yüksek okullarımızın yıllardır bu dalda verdikleri mezunlar da sanayi dışında çalışmak zorunda kalmışlardır.

Özel sektörün radyo-televizyon-pikap-teyp fabrikalarında çalışan mühendis sayısı yalnızca 34'dür. (7) İthal ettiği teknolojiyi uyguladığı hepimizce bilinen bir sektörde Türk mühendislerinin katkısına ihtiyacın daha fazla olması zaten beklenemezdi.

AET içinde yalnızca malların değil hizmetlerin de serbest değişimiyle elektronik mühendislerimizin, "beyin göçü"nü ön sıralarını almaları kaçınılmaz olacaktır.

2.6. ELEKTRONİK TÜKETİM CİHAZLARI SANAYİİ

Özel sektörün yatırım yaptığı bu alanda genel olarak yabancı patentli, yabancı sermayeli, yabancı teknoloji ve malzemeli bir üretim vardır.

Özel sektöre yardımcı olacak öneriler vermek göreviyle yurdumuza gelen İktisadi Kalkınma Vakfı uzmanı Schoumal bile raporunda yerli tüketim mallarının AET ülkelerinin üretimlerinden yaklaşık iki kat pahalıya mal olduğunu ileri sürmekte ve "Türkiye - AET ortaklığı katma protokolü elektronik sanayiine 12 yıllık bir gümrük muafiyeti tanımıştır. Bugünkü ortamın devam etmesi halinde, gümrük duvarlarının 1985 de kaldırılmasıyla, sanayiın büyük kısmı ile yaşama şansını yitirmesi anormal karşılanmamalıdır" (10) diyerek gelecekteki durumu belirtmektedir.

Milli Prodüktivite Merkezi'nin düzenlediği "Verimlilik Açısından Türkiye'de Elektronik Endüstrisinin Sorunları" konulu seminerde Dr. Toğan Zeren:"1972 yılında Türkiye'nin elektronik cihazlar talebi 70 milyon dolar olarak saptanmıştır. AET'ye tam üye olarak katıldığımız zaman İtalya'nın bugünkü ekonomik düzeyine erişmek hedef alındığına göre bu hedef 1995 yılında elektronik cihazlar talebinin 900 milyon dolar olacağını göstermektedir. İtalya'nın Avrupa topluluğu içinde ileri bir elektronik endüstrisi düzeyinde olmadığı da göz önüne alınırsa bu ra-

Yıllar	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975
TV İmalatı (adet)	2540	5000	7366	40000	152000	546000	689000
TV verici gücü (kw)	5	5	5,7	117,8	219,7		

kamlar Türkiye'nin ne büyüklükte bir sorunla karşı karşıya kalacağını göstermektedir" (11) diyerek soruna dikkat çekmiştir.

Elektronik tüketim araçları imal eden 11 firmanın oluşturduğu Elektronik Cihaz İmalatçıları Derneği en büyük sorunları olarak yolcu beraberinde yurda gümrüksüz veya çok düşük gümrük resimleriyle sokulan radyo, pikap, televizyon gibi cihazların Türkiye'de mevcut endüstri kuruluşlarının aleyhine meydana getirdiği haksız rekabet durumu"nu belirtmektedir. (12) "Yolcu beraberinde" gibi bir kısıtlamanın kalkması durumunda bu rekabetin yıkıcılığı özel sektörü de ürkütmektedir. Gümrük duvarlarının inmesi ile devre elemanlarının da gümrüksüz ithal edileceği ve bunun Türkiye'de imalatı ucuzlatacağı öne sürülebilir.

Gözden kaçırılan bir nokta; örneğin Philips'in yaptığı bir devre elemanının kârıyla birlikte yurdumuza getirilmesi ve bunun kullanıldığı bir "yerli" radyonun yine Philips'in kendi yaptığı devre elemanlarını kullanarak gerçekleştirdiği bir radyo ile rekabet etmesinin güçlüğüdür.

Ekonomik kararlarımızı kendimiz aldığımız takdirde, örneğin yapamadığımız devre elemanlarından az gümrük alıp, mamul elektronik araçlar çok gümrük vergisi alarak yukarıda adı geçen durumda bile yurt içinde bu sektörde üretim yapılabilir. Ancak AET ile bütünleştirmiş bu şansımızı yitireceğimiz açıktır.

Tüketim elektroniği alt sektöründe son olarak değinmek istediğimiz nokta gelir esnekliği sorunudur. Tüm elektronik sanayiinde gelir esnekliği; gıda, dokuma gibi sanayi dallarındaki gelir esnekliği katsayısının 2,5 katıdır. (13) Yüzyılımızın çok önemli tüketim araçlarından televizyon üretiminin yurdumuzda ne kadar büyük bir hızla arttığı tabloda görülmektedir. (12)

Kalkınma planımızda GSMH artış hızını % 8'e çıkarmak amaçlandığına göre televizyon, radyo türü tüketim araçları talebinin -yüksek gelir esnekliğinin gösterdiği gibi- çok büyük bir hızla artması, buna ek olarak televizyonun yerici gücünün çoğalması ile tablonun gösterdiği gibi televizyon alıcıları imalinin ek bir itici güç kazanması sonucunda ülkemizin çok iyi bir televizyon pazarı olduğu ve olacağı gözden uzak tutulmamalıdır. Bu pazarın yurdumuz sanayiine katkıda bulunabilmesi de gümrük duvarları ön koşuluyla bağlıdır.

2.7. ELEKTRONİK PROFESYONEL CİHAZ SANAYİİ

Tüketim elektroniği dışında kalan endüstri, tıp, nükleer, haberleşme, savunma, uçak, gemi, otomasyon, bilgisayar gibi alanlardaki cihazların üretimi her ülkede özel bir önem kazanmaktadır.

Bu alt sektör bir yandan ekonomik olarak değerce tüm elektronik sanayi içinde çok büyük yer tutmaktadır -ABD'de 1971-73 yıllarında Z 85 (14), Federal Almanya'da X 64 (15), Japonya'da X 62 (16)-, sosyalist blok ülkelerinde bu özellik daha da belirgin olarak gözlenmektedir (17).

öte yandan otomasyonun, bilgi-sayar uygulamalarının, ileri haberleşme tekniklerinin giderek büyüyen bir yer aldığı günümüz toplumlarında, bağımsız, sağlıklı sanayileşmenin ve haberleşme alt yapısının kurulmasının kaçınılmaz ön koşulu olarak profesyonel cihaz endüstrisinin önemi de gözden kaçırılmamalıdır.

Yurdumuzda bu alanda özel sektör yeterli çabayı göstermez, kısa vadede yeterince kârlı bulmadığı bu alana yatırım yapmazken (18), kamu sektöründeki PTT Araştırma Laboratuvarı, TEK Araştırma Laboratuvarı ve diğer dağınık üretim merkezleri desteklenmemek te, koordine edilmemektedir.

Yıllardır birçok kişi ve kuruluşça önerilen profesyonel cihaz imalatı alanında bir kamu yatırımı, Yüksek Planlama Kurulunun 4 Haziran 1974 tarihli toplantısında ele alınmışsa da bunu izleyen bir gelişme kamuoyuna yansımamıştır.

AET'ye girdiğimiz takdirde bu alandaki boşluk derhal yabancı yatırım ya da ithalat yoluyla doldurulacağından, şu anda üzerinde durulan bir kamu kuruluşu ile haberleşme ve sanayileşme sorunlarımıza önemli çözümler getirebilme olanağı da yitirilecektir.

2.8. GEÇİŞ ve TAM ÜYELİK DÖNEMİNDE DURUM

Bu sanayinin gelecekteki durumunu şöyle özetleyebiliriz:

1. Yurdumuzda birçok noksanı ile üretim yapan radyo-televizyon-pikap-teyp firmalarının hiçbir dönemde rekabet şansı yoktur. Bu firmalar ya şimdiden patent anlaşmaları ve sermaye anlaşmaları ile bağlı buldukları yabancı firmalar tarafından satın alınacaklar (İtalyan Ignis buzdolabı firmasının Philips tarafından satın alınması gibi) ya da verimsizleşerek devlet tarafından satın alınıp, kamu bütçesine yük olacaklardır (yine İtalya'da Pilizzari, Olivetti, Carlo Erba firmaları gibi). (19)

2. Ülkemizde henüz var olmayan devre elemanları sanayii, elektronik profesyonel cihaz imalatı sanayii gibi sanayilerin kurulma şansı yitirilecektir.
3. Elektronik eğitimi görmüş mühendislerimizin yurt dışına göçü büyük boyutlara ulaşacaktır. Genel sanayileşmenin sağlıklı gelişmesi için bir alt yapı olabilecek bu sanayi dalında üretimin yabancılarla kaptırılması, sanayileşmeyi olumsuz yönde etkileyecektir.

3. SONUÇ

AET, kapitalizmin teknelci aşamasında sistemin yaşaması ve pazarların genişletilmesi için Batı Avrupa ülkeleri arasındaki ekonomik ve siyasal bir işbirliği girişimidir.

AET ülkeleri ile Türkiye'nin birbirinden çok farklı, eşitsiz ekonomik yapıları vardır. AET ortakları ileri sanayileşme aşamasına varmış, sermaye ve teknoloji ihraç eden ülkelerdir. AET herşeyden önce ekonomik bir topluluktur ve ortaklık içindeki rekabeti önleyerek, daha düşük maliyetle daha büyük üretimi gerçekleştirerek, pazarlarda daha geniş rekabet olanakları kazanmak amacıyla kurulmuştur. Dokuz ülkenin ekonomik entegrasyonu karşısında sanayi ürünü ihraç olanaklarından

mahrum Türkiye, özellikle ithalat serbestisinden sonra tam anlamıyla pazar olmaya mahkumdur.

Burada karşımıza vurgulanması gereken önemli bir nokta çıkıyor. Türkiye bugün de emperyalist tekellerin denetimi altındadır ve dışa bağımlı ekonomik yapıdan dar bir kesimin yararlandığı bilinmektedir. Böylece Türkiye halkının çıkarları, yerli teknelci burjuvazinin bir takım tedbirlerle korunmasını istediği çıkarlarıyla her zaman çatışacaktır. O halde ülke çıkarlarının halk yararına korunması, yalnız ortaklık dışında kalmayı değil, aynı zamanda bağımsız ve nitelikli bir sanayileşme sağlayacak ekonomik model tercihini de zorunlu kılmaktadır.

En iyi olasılıkla yalnızca bazı tüketime dönük ve dayanıklı tüketim malı üreten, modernleştirilmiş kuruluşlarla yetinmek zorunda bırakılacak Türkiye'nin

topluluk dışında kalması ön koşuldur. Ek olarak, dış ticaret ikili antlaşmalara dayandırılmaları, üye ülkelerin ekonomik hayata müdahalesini' asgari düzeye indirmeyi amaçladıkları Türk kamu kesimine, yatırım malı üretme olanakları sağlanmalı ve geliştirilmelidir.

Bağımsız ve nitelikli bir sanayileşme ise ancak tüm üretim faaliyetlerinin merkezi planlamayla denetim altına alındığı yapısal bir değişiklikten sonra gerçekleştirilebilecektir.

KAYNAKLAR:

- (1) "Company Focus, The Philips Organization", Electronic Engineering, Ocak 1974, S.551, s.23-24
- (2) **Bulutoglu, Kenan; Türkiye'de Yabancı Sermaye, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1970 s.178**
- (3) Newsweek, 13 Kısım 1972
- (4) Frankfurter Allgemeine Zeitung'dan aktaran Yeni Ortam, 24 Eylül 1974
- (5) **Kazgan, Gülten; Ortak Pazar ve Türkiye, Gerçek Yayınevi, İstanbul, Mart 1973, s.138**
- (6) İktisadi Kalkınma Vakfı Bülteni, 25 Ekim 1969
- (7) **Sanır, Aslan; San.ve Tekn. Bak., "Elektronik Endüstrisi Kurulması İle İlgili Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Çalışmaları ve Radyo-Televizyon Endüstrisinin Bugünkü Durumu, Gelişme Olanakları", MPM Semineri Tebliği.**
- (8) **Denizli Bir-Emek Elektrik-Elektronik San.ve Tic.A.Ş., Resmi Gazete, 20 Ağustos 1974, S.14982**
- (9) **Atay, M.Ali; "Teknik İnsan Gücü Dağılımında Dengesizlik", Elektrik Mühendisliği, S.211; Temmuz 1974, s.371-372**
- (10) "İktisadi Kalkınma Vakfı Çalışmaları, Schoumal Raporu", MPM Semineri,
- (11) **Zeren, Toğan; "Türkiye'de Elektronik Endüstrisi, Genel Görünüm", MPM Semineri**
- (12) ECID, Radyo Televizyon Sanayii Sergisi
- (13) DPT'dan aktaran Kazgan, a.g.e. s.198
- (14) Electronics, 1 Ocak 1973
- (15) Electronics, 18 Aralık 1972
- (16) Electronics, 20 Kasım 1972
- (17) Electronics, 22 Mayıs 1972
- (18) İstanbul Sanayi Odası Genel Sekreteri Refah Ayber Elektrik Mühendisliği, Mayıs 1974, S.209, s.274-275
- (19) Kazgan, a.g.e s.180-181